

Ob dvajsetletnici

(1915—1935)

Ferdo Kozak.

Visoko nad dolinami, dvatisoč metrov v karnijskih gorah
sem sanjal, v snegu zakopan, prečuden sen:

Kot zgodnji sončni svit je v moj brlog stopila moja že pozabljena
mladost.

Bila je spet nedelja — naš stari oreh je razpenjal veje v jutrnjo
svetlobo,

pri svetem Petru peli so zvonovi, kraj okna je sedela moja mati
in krpala mi nogavice, ki sem jih raztrgal v vročih bojih z Indijanci
svoje domišljije.

Ko sem oči odprl — visoko nad dolinami —

so grlo mi zalivale solze, od groze, ki je vame zazijala;

pod črnim nebom v belo so puščavo butali topovi,

nekje je v smrtnih mukah ječal človek kakor zver

in tisoč mož — pod snegom, pod zemljo — je škrtalo v peklenski
sužnosti prostaka.

Tako se danes včasih mi zgodi.

Oči zaprem in čakam, da bo od nekod se dvignil strašen krik,

ki bo ta nori Babilon razgnal na vse strani sveta;

razbegnili se bomo daleč, daleč stran, morda v divjine mokre pra-
gozdov,

kjer tiha noč posluša blede molk voda, morda drugam, vseeno, samo
stran od te oskrunjene človeške sreče,

da bi se človek pred človekom kamorkoli skril in bil bi sam.

To je le sen dvatisoč metrov nad dolinami...

Kaverne mračne so ti naši dnevi,

ki jih pretresa množic milijonskih trušč;

po krvi zaudarja svet, v somračju se ti zdi, da vidiš mrzlih nožev,
pušk nabitih blesk,

in mi — mi vsi smo rod izdan — od mladih nog ob naših ramah smrt
stoji —

kot bi bili le matere zemljé nečist privid.

Mi bomo padli kot poslednji krik zavrelih zemeljskih strasti,

mi bomo padli s sladko zarjo jutra v trmastih očeh,

na maršu — v prah edine svoje domačije, ceste.

In kadar sine dan

pod rušami pokojno bomo spali, voščeno bledih lic strmeči v večni mir.
Iz naših ran ne bo več vrela temna kri in naša nekdaj divja, vroča
srca bodo zvrhana prsti.

Nič več ne bomo vedeli, da so nad nami zopet trave zadehtele,
da v junijski večer nad našimi negibnimi telesi je zastal korak device,
ki sanjala o trdih moških bo očeh;
a njena mlada kri bo žejna vpila po brezumni slasti,
da novega človeka zemlji obudi.

Avtoritativna ali totalitarna država

Maks Rejec

Razen Avstrije, Ogrske, Poljske, Baltiških republik, Bolgarije itd. itd. se je afirmiral čisti fašizem v dveh evropskih velesilah in sicer v Italiji in Nemčiji. Med tema dvema fašizmoma je kljub temu, da sta po rojstvu precej slična, velika razlika, radi razlogov mentalitete in prilik, iz katerih sta nastala. Za splošno evropsko paralizo pa sta seveda najvažnejša. Njun vpliv je znaten celo med narodi in v okoliščinah, kjer bi mislil, da je zanje najmanj pogojev za razvoj. Italijanski in nemški fašizem sta najpopolnejša oblika moderne tiranije; vedeti pa je treba, da sta težak položaj večine narodov in šibkost političnih metod ustvarila idealna tla za rast tiranij. Te tiranije niso drugega, kot politična oblika realnega tlačenja, ki ga čutiš v vsem. V današnjem razpoloženju Evrope so tiranije zelo nalezljive, vrh tega pa imamo še strah pred bodočo vojno, ki je v logiki vseh teh diktatur ona splošna mora, ki je obsedla naše dni.

Fašizem je danes v precejšnji meri geslo. Postal je geslo, odkar je beseda „fašizem“ dobila pravi socialno-organizacijski pomen in svojevrstno fašistično orientacijo. Če obstoji danes v resnici nevarnost fašistične instauracije v Franciji in Angliji, kakor menijo razni desničarski in konservativni ter snobovsko-politični krogi v teh državah, se je treba jasno zavedati, kaj bi pomenil popoln konec ne samo te ali one stranke, ne samo takega ali drugačnega parlamentarizma, tega vladajočega sloja ali take ali kakršnekoli ideologije, temveč tudi vsega onega, kar je bila evropska družba od nizozemske revolucije dalje, od časov Grozija in Spinoze, ko je človek pričel afirmirati svoje prirodno pravo v življenju proti političnim in religioznim despotizmom. To bi pomenilo padec v sedemnajsto stoletje, vrnitev v začetek.